

Spis treści

Spis rycin, XI

Spis tabel, XIII

Przedmowa do wydania polskiego, XVII

Przedmowa, XXI

Podziękowania, XXV

1. Badanie rozwoju społecznego, 1

Stawiane pytania, 1

Badanie dzieci a badanie rozwoju, 2

Opis i wyjaśnienie, 4

Tematyka badań, 9

Koncepcje i założenia wstępne, 13

Zmiany wyobrażeń na temat dzieciństwa, 13

Główne ramy teoretyczne, 17

Teoria dziś, 30

Rozważania metodologiczne, 32

Natura badań naukowych, 33

Plan badawczy, 38

Uzyskiwanie i analiza wyników, 43

Podsumowanie, 45

2. Biologiczne podstawy rozwoju, 47

Perspektywa ewolucyjna, 48

Adaptacja, selekcja, przetrwanie, 48

Porównanie międzygatunkowe, 52

Narzędzia sygnalizacji społecznej, 55
Biologiczne podstawy rozwoju emocjonalnego, 57
Ewolucja kulturowa, 62
Genetyka zachowania, 66
Mechanizmy przekazu genetycznego, 68
Metody genetyki zachowania, 70
* *Na styku dziedziczenia i wychowania*, 76
Podstawy indywidualności, 83
Temperament, 83
Różnice związane z płcią, 96
Podsumowanie, 103

3. Tworzenie pierwszych związków, 107

Wczesne interakcje, 109
* *Stadia rozwoju interakcji*, 109
Regulacje biologiczne, 110
Interakcje twarzą w twarz, 112
Styl interakcyjny, 118
Od komunikacji niewerbalnej do werbalnej, 121
Podzielanie tematu, 122
Wzajemność i intencjonalność, 124
Gestykulacja, 127
Odniesienie społeczne, 130
Początki używania języka, 131
* *Przywiązanie: jego istota i rozwój*, 138
* *Definicja i charakterystyka przywiązania*, 138
Teoria Bowlby'ego, 139
Powstanie pierwszych relacji przywiązania, 142
Wybór obiektu przywiązania, 147
Późniejsze osiągnięcia rozwojowe, 150
* *Przywiązanie: różnice indywidualne*, 152
Poczucie bezpieczeństwa – brak pewności, 152
Warunki poprzedzające, czyli antecendensy: hipoteza wrażliwości matki, 158

Następstwa, czyli konsekwencje: hipoteza kompetencji, 160

Ciągłość międzypokoleniowa?, 162

Podsumowanie, 166

4. Pojęcie „ja”, pojęcie drugiej osoby, 169

„Ja”, 170

Samoświadomość: narodziny „ja”, 171

Pojęcie „ja”: jak dzieci postrzegają siebie, 175

Poczucie własnej wartości (oryg. self-esteem): jak dzieci oceniają same siebie, 181

„Ja” emocjonalne, 185

Wiedza na temat innych ludzi, 187

Relacje „ja”–inny, 188

Opisywanie innych ludzi, 192

Przypisywanie innym osobom stanów wewnętrznych, 196

Dziecięca teoria umysłu, 200

Rozwój ról związanych z płcią, 205

Natura psychicznych różnic związanych z płcią, 206

Rozwój rozumienia rodzaju i wiedzy na temat ról płciowych, 211

Kształtowanie się zachowań typowych dla płci pod wpływem oddziaływań społecznych, 215

Konstruowanie pojęcia rodzaju przez dzieci, 221

Podsumowanie, 223

5. Rodzina, rodzice i socjalizacja, 227

Rodzina jako system, 227

Podstawy teorii systemów, 228

Wzajemne wpływy w obrębie rodziny, 230

Stabilność i zmiana, 233

Istota wpływów rodzicielskich, 238

Perspektywa międzykulturowa, 239

Syle wychowawcze, 243

Rola matki i rola ojca, 247

Systemy przekonań rodziców na temat dziecka i jego rozwoju, 249

- Deficyty w zakresie pełnienia ról rodzicielskich, 253
- Procesy socjalizacyjne, 259
  - Założenia teoretyczne, 259
  - Rola socjalizacji w rozwoju procesów poznawczych, 262
  - Socjalizacja emocji, 269
- Podsumowanie, 275

6. Od bycia kontrolowanym do samokontroli, 277

- Techniki kontroli rodzicielskiej a posłuszeństwo dziecka, 279
  - Posłuszeństwo i nieposłuszeństwo, 279
  - Rola opiekunów, 282
- Uczenie się reguł życia społecznego, 286
  - Pierwsze przejawy rozumienia reguł, 287
  - Rutynowe czynności życia rodzinnego jako okazja do uczenia się, 289
  - Wpływ rodzeństwa, 295
  - Konwencje i moralność, 299
- Zachowanie pro- i antyspołeczne, 301
  - Empatia i altruizm, 301
  - Różnice indywidualne w zachowaniu prospołecznym, 306
  - Natura i rozwój agresji, 310
  - Biologiczne i społeczne determinanty zachowań agresywnych, 317
- Rozwój moralny, 325
  - Teoria Piageta, 326
  - Teoria Kohlberga, 330
  - Postępowanie moralne i jego związek z moralnym rozumowaniem, 336
  - Rozwój sumienia, 339
  - Wpływ sposobu socjalizacji na rozwój moralny, 343
- Podsumowanie, 345

7. Pozarodzinne czynniki wpływające na rozwój dziecka, 349

- Związki z rówieśnikami, 350
  - Natura i funkcje, 350
  - Kierunki rozwoju, 354
  - Dzieci popularne, odrzucone i ignorowane, 358

Przyjaźń i samotność, 365
Współdziałanie w grupie rówieśniczej, 369
Obszary wzajemnego oddziaływania rodziny i rówieśników, 374
Dziecko w społeczeństwie, 377
Szkoła jako system społeczny, 379
Bezrobotni rodzice i dzieci żyjące w biedzie, 386
Mniejszości etniczne, 392
Dziecięce rozumienie społeczeństwa, 401
Podsumowanie, 404

8. Doświadczenie społeczne i jego następstwa, 407

Czy zmiany są odwracalne, czy nieodwracalne?, 408
Wydarzenia traumatyczne we wczesnym dzieciństwie i okresy krytyczne, 408
Ostry stres, 412
Długotrwałe doświadczanie traumatycznych wydarzeń, 415
Wielość możliwych skutków, 423
Podatność a odporność, 424
Ścieżki rozwoju, 429
Ciągłość i zmiana, 437
Przewidywanie wystąpienia zaburzeń, 438
Mechanizmy rozwoju, 443
Podsumowanie, 448

Bibliografia, 451

Indeks nazwisk, 493

Indeks rzeczowy, 505